

MYNT KONTAKT

6
SEPTEMBER 1981

SVERIGE 8:25
NORGE 10:-
DANMARK 10:-
INKL. MOMS

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

Sätters provmynt 1629

sid 108

Tre medaljbeslut 1789, del III

sid 115

Skånes numismatiska förening 50 år

sid 117

SNF årsmöte 1981

sid 118

Höstens myntauktioner

sid 121, 122

AUKTION 24

OPERAKÄLLAREN STOCKHOLM

HÖSTENS STORA
KVALITETSAUKTION
24-25 OKTOBER

Omfattar ca 2 100 nummer

FRAMLIDNE HERBERT BERGGRENS SAMLING med 700 silver och kopparmynt inkl. många många vackra mynt från Gustav Vasa-Gustav VI Adolf

UTLÄNDSKA MYNT SOM
CIRKULERATI I SVERIGE
bla från Tyskland, England och Danmark

SVERIGE varav kan nämnas
Knut Eriksson, Uppsala, penning
RR

Kristina, 1/2 riksdaler 1641 RRR
Riga, 4 dukat 1646 RRRR
2 dukat 1646 RR

Karl XI, 1 dukat 1670 R, 1679 R,
1683 R.
Riksdaler 1676 R
Pommern, 2 dukat 1684 RR,
1697 RRR.

1 dukat 1675 RRR
Karl XII, 1 dukat 1708 R, 1712 R,
1716 R.

Pommern, 1 dukat 1706 RRR
Gustav III, 1 dukat 1771, Ädelfors
RR

Karl XIV Johan, 4 dukat 1837 R (2
ex)

Vidare säljs ett rikt urval guld, silver och kopparmynt, varibland särskilt kan nämnas ett antal plåtmynt och moderna mynt i hög kvalitet samt besittningsmynt.

SEDLAR, Palmstruck
Norge, speciedaler
1868 R
5 Kr. 1893 R, 1898 R.

MEDALJER, Svenska och utländska

Norge, Mynt från medeltid och nyare tid

UTLÄNDSKA MYNT, större antal guldmynt, talarar m.m. från bl. a. Österrike, Tyskland och Nederländerna, varav ett flertal rariteter.

ANTIKA MYNT, grekiska, romerska och bysantinska.

VÅR RIKT ILLUSTRERADE AUKTIONSKATALOG
UTKOMMER I SLUTET AV SEPTEMBER OCH
BESTÄLLES ENKLAST GENOM INSÄTTANDE AV
25:- på postgiro 3003-1

B. AHLSTRÖM MYNTAUKTIONER KB

Kungsgatan 28
Box 7662,

103 94 Stockholm

Tel 08-14 02 20, 10 10 10

MYNTKONTAKT

ORGAN FÖR
SVENSKA
NUMISMATISKA
FÖRENINGEN
Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08-67 55 98
(måndag-fredag kl 10.00-13.00)

Myntkontakt:
Postgiro 42 30 50-4
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken
Myntkontakt utkommer den 1 i
månaderna februari-maj och
september-december.
Prenumeration: helår 60:-

REDAKTION

*Huvudredaktör
och ansvarig utgivare:*

Lars O Lagerqvist
Söderårby gård, Vansö
152 00 STRÄNGNÄS
Telefon: 0152-200 79
Kontor: 08-63 07 70

Biträdande redaktörer:

Hans Franzén
Madeleine Greijer
Torbjörn Sundquist

Copyright:

Myntkontakt och respektive författare, vilka ansvarar för sakinnehållet i sina bidrag

ANNONSER

Bokning

Erik Lagergren
ENIGMAKONSULT
Telefon 08-99 41 60, 47 63 81
Annonspriser exkl. moms:

2 sidor (mittuppslag)	2 000:-
2:a omslagssidan	1 320:-
omslaget 4:e sida	1 650:-
1/1 sida (157×220 mm)	1 100:-
2/3 sida (104×220 mm)	770:-
1/2 sida (157×108 mm)	580:-
1/3 sida (50×220 mm)	410:-
1/4 sida (76×108 mm)	320:-
1/6 sida (50×108 mm)	220:-
1/12 (50×52 mm)	120:-

Sista materialdag:

Den 5:e i månaden

före utgivning

Heloriginalt.

manus och gärna skiss.

Sändes till Ordfront

Box 19504, 104 32 Stockholm

*Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik*

kommer att avböjas

ISSN nr 0435-8245

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Höstens program

SEPTEMBER

Torsdag 17. Kl 18.30 Visning av utställningen Vikingar se sid under ledning av 1:e antikvarie Lars O Lagerqvist. Historiska Museerna, Narvavägen, Stockholm. Entré 10:-. Efteråt samkväm vid en kopp kaffe på egen bekostnad i Café Sleipner.

Onsdag 30. Kl 19.00. Föredrag av intendenten vid Arkeologiska Nationalmuseet i Sofia, Bulgarien, Madame Iordanka Yourokova om trakisk-grekiska mynt (på franska). Lokal: Historiska Museerna, Storgatan 41, Stockholm. Efter föredraget supé. Anmälan till supén senast den 28 september, tel: 08/63 07 70 Myntkabinettets exp.

OKTOBER

Fredag 2. Kl 18.30 Föreningsträff i lunchrummet på Historiska Museerna, Storgatan 41, Stockholm.

Fredag 9. Avresa till Helsingfors. Se sid 116.

Onsdag 21. Kl 18.30 Föreningsträff

NOVEMBER

Onsdag 4. Föreningsträff.

Onsdag-torsdag 11-12. Föreningens höstauktion. Historiska Museerna, Storgatan 41, Stockholm. Visning från kl 17.

DECEMBER

Torsdag 10. Liten julfest.

Samlarmynt

Flera beställare av samlarmynt har ännu ej hämtat 1980 års mynt på kansliet. 200-kronorsmyntet är slut-sålt på kansliet, men erhålles på riksbankskontoren m fl.

De som bett att få hämta sina mynt på kansliet (för att spara in portot) ombedes göra detta **snarast**. Vi öppnar åter 31 augusti.

Kansliet

Årsmötet

Reportage från SNF:s årsmöte återfinns på s 118.

Nordisk Numismatisk Årsskrift

Vi påminner åter SNF:s medlemmar om att de som önskar erhålla NNÄ fr o m 1979/80 måste anmäla detta **snarast** till kansliet, eftersom upplagan skall beräknas. Årsskriften tillställs ej längre automatiskt medlemmarna.

Resan till Helsingfors

Det tidigare planerade Helsingforsbesöket, som ej kunde äga rum för att värdlandet hade tidsproblem, har nu fastställts. Se s 116.

SÄTERS "PROVMYNT" 1629

Ett svenskt lokalmynt?

Av Yngve Almer och Ingemar Carlsson

Till våra mest sällsynta kopparmynt hör ettöret med G A R (= Gustavus Adolphus Rex), tre kronor samt årtalet 1629 på åtsidan och dalpilarna, en krona, valören I ÖR och myntortens namn SÄTER på framsidan. Vi känner endast till tre äkta exemplar (fig 1A och B samt fig 10). Talrika efterbildningar¹ vittnar om hur samlarna intresserat sig för dessa mynt alltifrån 1700-talets första hälft. Vi hänvisar till våra bilder med tillhörande text.

I Stiernstedts Kopparmyntningen i Sverige (1863–64) omtalas som nr 31 bland Gustav II Adolfs mynt ett exemplar i Kungl. Myntkabinetet (KMK), troligen det enda äkta av typ II, som vi nu känner till (fig. 10). Sällsyntheten betecknar Stiernstedt som R 5 (2–3 ex. kända). Som nr 32 omtalar han en typ utan SÄTER, betecknad R 4 (4–6 ex. kända). Stiernstedt sätter dem under rubriken "Profmynt". Mera härom senare.

I Hallborgs och Hartmanns beskrivning över Gustav II Adolfs och Kristinas kopparmynt (NM VIII, 1883) finns typ II beskriven som nr 218 (helt i överensstämmelse med fig. 10). Nr 219 är en typ med · G · A · R ·, årtalet · 16.29 · och "stadens namn utelemdnad". Jämför efterbildningarna enligt fig. 4–5. Överskriften är "Profmynt", och vidare anmärkes "Om 218 förekommer af äkta prägel, är utg. obekant".

I beskrivningen över Cavallis samling (Bobergs auktion 6 1927) använder även T. G. Appelgren beteckningen provmynt. Nr 180 köptes av Sven Svensson och finns fortfarande i hans samling på KMK (fig. 15B). Appelgren, som tydligen inte kände till efterbildningen i Uppsala (fig. 15A) ansåg nr 180 vara gjutet efter ett originalexemplar. Cavallis ex. nr 181 och 182 anges som präglade "i senare tid med eftergjorda stamper". Nr 181 torde i huvudsak

vara lik fig. 8. Märk dock att Appelgren skriver G A R. Åtsidan enligt fig. 7A har en liten punkt före R, troligen tillkommen av misstag. Den syns inte på åtsidan enligt fig. 8, som dock för övrigt är mycket lik den på fig. 7. Cavalli 182 bör ha varit samma som fig. 7.

Cavalli-exemplaren nr 181 och 182 såldes som nr 292 och 293 på SNF:s auktion 29–30 september 1947. I katalogen har angetts "Prägl. i senare tid m. eftergjorda stamper".

I Sveriges Mynt (1976) finns under rubriken Provmynt det äkta exemplaret av typ II (fig. 10) som nr 173 och efterbildningen (fig. 5) upp-tages som äkta som nr 174.

Även om man i några fall har insett det rätta förhållandet eller anfört tvivel om äktheten, har mer eller mindre väl utförda efterbildningar av denna sällsynta mynttyp uppfattats som äkta i en rad av våra viktigaste myntbeskrivningar, från Stiernstedts av år 1864 till Sveriges Mynt av år 1976. Detta manar till eftertanke.

Av stort intresse är också att efterbildningen enligt fig. 4 – och därmed sannolikt även den enligt fig. 15A – genom Ziervogel kan dateras som utförd före år 1755. Om det hade varit ett nyförvärv vid denna tid, hade Ziervogel säkert påpekat detta. Jämför hans omnämnande av den nyss inköpta "Sturemarken" 1514 i trettonde arket. Troligen hade objekten tillhört Ehrenpreus² samling några år. Thunius har endast typen med SÄTER (fig. 12) i sitt verk av år 1725–31. Detta kan må-

² Greve C. D. Ehrenpreus (1692–1760) var en av hatt-partiets ledare, riksråd samt kansler för Uppsala Universitet. 1751 sålde han sin samling på 2 699 svenska mynt till universitetet för 36 000 daler k m t. Vice bibliotekarien E. Ziervogel (1728–1765) blev samlingens värdare. Hans föreläsningar över dess medeltidsmynt utgavs i bokform, och i hans "Historiska veckoskrift" är mynt och medaljer ur samlingen utgångspunkt för skildringar ur den svenska historien. Se B. Wærns artikel om Uppsala Universitets myntkabinet i MYNT-KONTAKT 1978:3.

hända betyda, att efterbildningen utan SÄTER ännu ej hade kommit till vid denna tid. Det syns inte orimligt, att den har utförts efter år 1731, det år då andra upplagan av Brenners Thesaurus kom ut. Den nya upplagan av detta verk, vars första upplaga endast fanns i ytterst få exemplar, medförde sannolikt ett ökat intresse för myntsamlare. Sverige spelade nu en blygsammare roll i Europa än på Gustav II Adolfs tid. Medaljer och mynt gav samlarna möjlighet att åter skapa en bild av denna heroiska tid, och vi kan här konstatera, att intresset även sträckte sig till sällsynta typer av kopparmynt.

Frågan om samlaren Ehrenpreus avsiktligt har låtit tillverka ett par kopior eller om han blev offer för en bedragare, kan numera ej besvaras. Sannolika skäl kan anföras för båda möjligheterna.

Hur har då efterbildningen utan SÄTER kommit till? På det snedcentrerade exemplaret enligt fig. 1B har myntortens namn till hälften hamnat utanför platten. På ett slitet exemplar med samma snedcentrerings skulle namnet kunna vara oläsligt. Man kunde ta det för en stampklump. Ett sådant exemplar kan mycket väl ha funnits, och måhända finns det ännu, dolt i någon äldre samling.

Uppsalaexemplarets utseende tyder ju på att gravören har känt till ett äkta mynt (se fig. 4). Däremot har den eller de gravörer, som utförde övriga efterbildningar, knappast sett ett sådant. Man hade hört att en typ utan SÄTER existerade, tog Brenners och Thunius' bilder som utgångspunkt för vissa detaljer samt utförde så kompositionen efter eget gottfinnande. Den regelbundna stämpelställningen tyder på att en mynt- eller medaljpress har använts vid präglingen.

Som motivering för benämningen provmynt skriver Stiernstedt i en lång not på sid. 374–375 i "Kopparmyntningen":

"Allt antyder, att dessa tvänne slag af ören böra hänföras under benämningen *profmynt*, om än vid dessammes präglings någon anledning icke förefunnits, att de skulle komma att tjena som förebild till ett verkligt mynt. Såsom något tyngre än vanliga ören öfverensstämma de ej fullt med den då gällande myntordningen. De afvika äfven från

¹ På grund av de stora avvikelserna från originalen anser vi benämningen "kopior" olämplig, då ordet inger uppfattningen, att man har nått stor likhet med förebilden.

den vanliga örestypen förnämligast deri, att de sakna omskrift, som finnes å alla Gustaf II Adolfs runda ören och halfören. Vidare äro, förutom tvänne exemplar af ren koppar, hvaraf det ena finnes i Kongl. Myntkabinetet, alla andra kända exemplar af en ovanlig metallblandning, närmast liknande klockmetall. Slutligen erinras, att så väl 1629, då ifrågavarande tvänne ören slogos, som ock föregående och efterföljande åren blefvo ören af vanlig typ, skrot och korn i Säter myntade till stor mängd. Allt antyder således, att dessa ören blott voro Myntmästarens i Säter Tobias Cleinaus på eget bevåg uppgjorda profmynt, hvars vidare utförande sedermera aldrig ifrågakom."

Stiernstedt talar vidare om en sprucken kyrkklocka, som skulle ha använts till myntmetall:

"Denna till hands varande klockmetall skulle således kunna förklara orsaken, hvarföre de flesta befintliga dylika ören finnas vara af ett klockmetall liknande ämne."

Bland här behandlade exemplar finns en efterbildning (Cavallis exemplar, fig. 15B), som är utfört av mässing. Enligt Stiernstedt skulle flera sådana existera. De äkta exemplaren är emellertid valsverkspräglade och av koppar. Stiernstedt har i detta fall tydligen råkat ut för ett misstag. Skillnaden i utseende mellan hammar- och valsverkspräglade mynt hade ännu ej blivit klar för samlarna på Stiernstedts tid, liksom ej heller för Hallborg och Hartmann, som 1883 publicerade sin detaljerade beskrivning över periodens kopparmynt. Det var först under 1900-talet, som T. G. Appelgren utredde dessa förhållanden.

Vidare talar Stiernstedt om myntmästaren Cleinaus konflikter med myntinspektoren Daniel Hansson:

"Detta tyckes häntyda på någon egenmäktigt åtgärd af Cleinau vid utöfningen af hans myntmästarentjenst och kan möjligtvis hafva afseende på en utan uppdrag företagen präglung af dessa Säter-ören."

Som framgår af P. Norbergs artikel i Nordisk Numismatisk Årsskrift 1940 om Sätters myntverk (sid. 49 och följande) pågick ständiga kontroverser mellan Cleinau och Daniel Hansson. Myntens vikt varierade, "det ena blev för lätt och det andra för tungt", slitna valsar användes m. m. Av Norbergs artikel framgår att han har gått igenom ett

omfattande skriftligt material. Om Stiernstedts antagande hade varit riktigt, borde ett sådant förhållande ha lämnat spår efter sig i detta material, men så tycks inte vara fallet.

Sedan 1627 hade i Säter präglats ettören med regentens namn och stora riksvapnet på åtsidan samt MONETA NOVA CUPREA DALARENSIS på frånsidan. Motsvarande utförande fanns på mynten från Arboga och Nyköping³. Någon anledning att ersätta den redan introducerade mynttypen med en som saknade uppgift om landets namn men i stället hade myntorten Säter angiven har inte funnits. Kopparmyntet användes även i de svenska östersjöprovinserna, varför mynttypen måste anses orimlig att använda i hela riket.

Att tillverka, gravera och härda en vals var en kostsam procedur, som fordrade lång arbetstid och kunnig personal. En vals med Gustav II Adolfs ettören kan ha haft åtta myntbilder ingraverade. Är det rimligt, att man skulle ha utfört ett par sådana valsar för att få fram ett provmynt, vars utseende kunde fastställas genom en ritning eller eventuellt genom ett par mycket billigare stammar för hammarprägling? Dessutom existerar ju två typer, som endast skiljs åt av den omgivande ringen. Detta gör provmyntstörin än mera osannolik.

Cleinau var den ordinarie myntmästaren Markus Kocks⁴ svåger och hans ställföreträdare i Säter. Kock var inte bara en skicklig tekniker, han var även en hård och målmedveten affärsman. Att dessa båda på eget initiativ skulle försöka introducera en ny mynttyp, som ej var godkänd av de statliga myndigheterna, måste anses uteslutet.

3 Arboga klipping 1626–27 med inskriften Arboga över stadsvapnet, örnen, bör vara den första mynttyp, som utfördes av Markus Kocks gravörer, när de i slutet av 1626 anlände till Sverige. Den bör betraktas som en övergångsform mellan de enkelt utformade klippingarna och de kommande rundmynten av år 1627 och kan knappast jämföras med 1629 års rundmynt. I fråga om fyrken med inskriften ARBOGA I: FYRCK torde utrymmesskäl ha bestämt inskriften. Den är ju periodens minsta rundmynt.

4 Om Markus Kocks personlighet och förhållandena kring honom, se P. Norberg: Avesta under kopparbrukets tid, del I (Stockholm 1956).

Trots att vi inte kan åberopa något skriftligt material som underlag, dristar vi oss att framlägga ett försök till förklaring:

Mynten har måhända varit avsedda att användas just i SÄTER.

De kan ha använts på platsen som betalning för ved- och kolleveranser. Om det gällde skattekol, kunde de då även ha varit bevis på erlagd skatt. De kan även ha använts vid utbetalning av lön, och de kan ha gällt som likvid vid inköp från brukets eller kronans förråd.

Man kan jämföra med senare tiders brukspolletter. Genom dem undvek man att använda mynt, som kunde förslinna, ute på arbetsplatserna, och man kunde även tvinga de anställda till inköp i brukets magasin eller handelsbod.

Omständigheten att två olika typer finns tyder på att mynten har använts för ett par olika ändamål. Deras stora sällsynthet kan förklaras av att de endast har använts inom ett begränsat område. När man slutade använda dem, blev de indragna och till största delen nedsmälta.

Från 1620 hade kronan överlåtit kopparhandeln till Kopparhandels-Kompaniet, ett monopolföretag som leddes av en krets förmögna ämbetsmän och köpmän. Detta kompani drev även myntverket i Säter enligt ett kontrakt av 1625. Kompaniet upplöstes av kronan 1628, och myntningen i Säter var därefter direkt underställd kronan. Nya förhållanden bör alltså ha inträtt 1629, och Säter-mynten kan ha tillkommit i detta sammanhang. (Beträffande detta kompani, se Stiernstedt: Kopparmyntningen, sid. 66, 77, 91 och 98.)

Polletter utgavs av personer eller företag, som inte hade laglig rätt att tillverka mynt. I detta fall finns kungens, myntherrens, initialer samt rikets vapen i myntbilden. Objekten måste därför betraktas som mynt, ej som polletter. Om vårt antagande är riktigt, skulle vi alltså här ha ett mynt för lokal användning, vårt första lokalmynt.⁵

⁵ En del av våra medeltidsmynt har beteckning för myntorten. Möjligen skulle något av dem ha varit avsett för en viss ort. Några belägg för sådana antaganden tycks dock inte finnas.

Under senare tid har man på en del orter gett ut s. k. "lokalmynt", som enligt särskilda överenskommelser skall gälla

Ovanstående hypotes grundar sig inte på några undersökningar av bevarat källmaterial e. d. Den kan givetvis lika gärna bli förkastad som bekräftad, om en sådan undersökning sker. I samband med en redovisning av de talrika efterbildningarna har vi ändå velat framföra den tillsammans med våra invändningar mot den gängse beteckningen "provmynt".

Vi överlåter åt envar av våra läsare att kritiskt granska det framförda och emotser med intresse de synpunkter, som denna granskning kan leda fram till.

Författarna tackar Dr. M. Klibaldi, Uppsala universitets myntkabinett, som hjälpt oss med de två exemplaren i denna samling, samt antikvarie Harald Nilsson, Kungl. Myntkabinettet, som utfört den latinska översättningen; Juri Tamsalu vid sistnämnda institution tackas för fotograferingen. Mynthandlarna Ulf Nordlind och Bjarne Ahlström har också lämnat värdefull hjälp.

LITTERATUR

Brenner Elias
Thesaurus Nummorum Sveo-Gothicorum
(Stockholm 1731)

Thunius, E.
De moneta aerea in Svecia rotunda.
Uppsala 1725–1731.

Ziervogel, Ewald
Trettio Historiska Afhandlingar öfver Swenska Mynt och Medailler: år 1755 Weckotals utgifne (Stockholm 1755)

Berch, Carl Reinh.
Beskrifning öfver Swenska Mynt och Kongl. Skåde-Penningar...
(Uppsala 1773)

Stiernstedt, Aug. W.
Om koppermyntningen i Sverige och dess utländska besittningar (Stockholm 1863–64) Del II. Myntbeskrifning.

forts sid 112

TYP I

Åtsida: Tre öppna kronor, däromkring GAR; underst. · 1629 ·

Frånsida: Två korslagda pilar. Överst en krona lik åtsidans; vid sidorna · · ÖR; underst · SÄTER ·

Båda sidornas myntbilder begränsas av en enda slät ring.

Fig. 1. Äkta valsverkspräglade exemplar.

a Ur KMK:s systematiska samling. Vikt 29,36 gram. Exemplaret har tillhört von Platens samling. Ett kantexemplar med stor stampklump (kännetecken på valsverksprägling).

b Ur Gunnar Ekströms samling, sålt 16/4 1977 (Ahlströms auktion 14 nr 72). Vikt 27,36 gram. Exemplaret kan vara korroderat. Obs frånsidans snedcentrering. Kanten på nästa myntbild syns, även detta ett tecken på valsverksprägling. Enligt myntordningen skulle ettörets vikt vara 28,3 gram. Kronor enligt Hallborg-Hartmanns fig. 14. Dessa kronor samt pilar av samma typ finns på Sätters ettören 1629 av typerna Cavalli 48–59, 61–71 och 74–82.

Fig. 2. Avbildning av typ I med ordet SÄTER utelämnat. Ur en 1700-tals-volym på KMK, som tillhör riksbankens samling. Numret 68 hänvisar till Berchs "Beskrifning öfver Swenska Mynt..." (1773). Kronorna påminner om dem på Brenners bild av typ II (fig. 11). Frånsidans etta är mycket lik samma på de äkta mynten. Jämför ettan hos Brenner! Beträffande rosorna, jämför fig. 3, som följer på sid 112.

vid inköp i ortens affärer. I dessa fall är beteckningen mynt knappast korrekt, eftersom utgivarna ej har laglig rätt att prägla och distribuera mynt. Med sådana förstås ju betalningsmedel, som är allmänt gällande i ett land.

HAMMARPRÄGLADE OCH GJUTNA EFTERBILDNINGAR AV TYP I, DE FLESTA UTAN ORTNAMNET SÄTER.

Fig. 4. Ur Uppsala Universitets samling, 30,38 gram. Oregelbunden stämpelställning. \uparrow Hammarpräglad. Samma exemplar avbildades av Ziervogel (fig. 3) Pilarnas och ettornas form påminner om samma på de äkta mynten (fig. 1). Vid G, A och R små rosetter (jämför fig. 2). Myntbilderna omges av "tågcirklar", vilket syns tydligast på fränsidan. Jämför Ziervogels bild, där även punkten till höger om ettan, som är svagt utpräglad på ovanstående exemplar, har utelämnats.

Fig. 5. Ur KMK:s systematiska samling. Hammarpräglat exemplar på tjock platt, 34,91 gram. Avbildat i Sveriges Mynt som nr 174.

Exemplaret från Uppsala torde vara stampidentiskt med det enl. fig. 4, likaså exemplaret nr 654 i Antells samling (fig. 235 i beskrivningen, vikt 20,87 gram). Det senare kom via Stiernstedt från Carl Snoilskys samling. I "Ett svenskt myntkabinett" (Stockholm 1873) skriver Snoilsky om sitt exemplar (nr 593): "Utmärkt original-exemplar".

Fig. 6. Ur L. E. Bruuns samling (nr 834 i auktionskatalogen av 1914). Ovanstående foto hämtat ur aktionskatalog nr 27 av 14-16 oktober 1964 från Adolph Hess AG, Luzern, där exemplaret har nr 1411. Text: "Probe-kupferöre 1629. Drei Kronen und G-A-R. Unten 1629. Rv. Krone über zwei gekreuzten Pfeilen. An den Seiten 1 - ÖR. Old. 840. Kat. Bruun 834 (dieses Exemplar). S. Schön. (Schätzung 300 SF)." Myntet såldes för 450 SF.

Jämför exemplaren på fig. 7. I beskrivningen över Oldenburgs samling står under nr 840 anmärkningen: "Detta mynt anses hafva tillkommit i en senare tid".

TYP II

Åt- och fränsida enligt typ I, dock inga punkter vid årtal och SÄTER.

Båda sidornas myntbilder begränsas av två punktcirklar med c:a 2 mm inbördes avstånd.

Fig. 10. Äkta valsverkspräglad exemplar ur KMK:s systematiska samling. Vikt 28,32 gram. Avbildat i Sveriges Mynt som nr 173.

Vikten exakt enligt myntordningens föreskrift.

Observera den ådrade strukturen i myntets botten, löpande i valsens rotationsriktning, något som är karakteristiskt för vissa valsverkspräglade mynt i välbevarat skick. Urtaget i kanten markerar utstansningen av nästa mynt på tenen. Betr. typ av kronor och pilar, se texten till fig. 1.

Fig. 11. Avbildning av typ II ur Brenners *Thesaurus Nummorum* (1731, sid. 183. Samma bild finns även i 1691 års upplaga). Brenner skriver: "Hunc eximia raritatis Nummum peramanter mihi donavit Kederus meus".

I översättning: "Detta mynt av utomordentlig (utsökt) sällsynt-het gav mig min vän Keder för gott att behålla". Som så ofta hos Brenner är de cirklar, som omger myntbilden, oriktigt utförda. Den yttre motsvaras av en enda linje, den inre av två parallella linjer med ca 0,5 mm mellanrum.

Fig. 12. Avbildning av typ II ur Thunius: *De moneta aerea in Svecia rotunda*. Uppsala 1725-1731.

Den yttre cirkeln återges som två parallella linjer. Proportionerna samt placering av bokstäver, kronor m. m. felaktiga. Kronorna liknar Brenners, men här finns juveler på spetsar och kronring, som något påminner om det äkta exemplarets.

Hallborg, O. och Hartmann, R.
Utkast till beskrifning öfver Gustaf
II Adolfs och Christinas Koppar-
mynt.
Numismatiska Meddelanden VIII.
Stockholm 1883.

Oldenburg, J. F. H.
Beskrifning öfver J. F. H. Olden-
burgs samling af svenska ... mynt.
Stockholm 1883.

Bruun, L. E.
Sammlung des Herrn L. E. Bruun
in Kopenhagen. Schwedische
Münzen (auktionskatalog från
Adolph Hess Nachfolger). Frank-
furt a. M. 1914.

Appelgren, T. G.
Gustaf Cavallis samling av svenska
kopparskiljemynt. II. Gustav II
Adolf, Rundmynt (N. F. Bobergs
auktionskatalog n:r 6. Stockholm
1927).

Tudeer, L. O. Th.
Förteckning öfver Antellska Mynt-
samlingens i Helsingfors svenska
mynt.
III. Helsingfors 1936.

Norberg, P.
Sätters garmakeri och myntverk.
Nordisk Numismatisk årsskrift
1940 sid. 35. (Stockholm 1940)

Fig. 3 Avbildning av typ I med ordet SÄTER utelämnat. Kopparstick ur Evald Ziervogels "Historisk Wecko-Skrift öfver Mynt och Medailler". Femtonde arket. (Stockholm 1755) Myntet tillhörde Ehrenpreus' samling, som förvärfvades av Uppsala Universitet och som ännu förvaras där. Jämför fig. 4.

Norberg, P.
Avesta under kopparbrukets tid.
Del I. Stockholm 1956.

Ahlström, B., Almer, Y.
Sveriges mynt 1521-1977.
Stockholm 1976.

**GYNNA
MYNTKONKAKTS
ANNONSÖRER**

NU UTKOMMEN!

1982 års upplaga av STANDARD CATALOGUE OF WORLD COINS

av Chester L. Krause och Clifford Mishler

1982 års upplaga är den största och mest omfattande myntkatalog
som någonsin utgivits

nu med:

- 2 048 sidor som täcker 230 års myntning från hela världen
- 74 000 mynt från 1 300 länder, stater, provinser och städer
- 41 000 avbildningar i naturlig storlek
- motsvarande Craig och Yeoman numrering
- aktuella värderingspriser i US \$ för fyra olika kvaliteter
- lättanvänt register

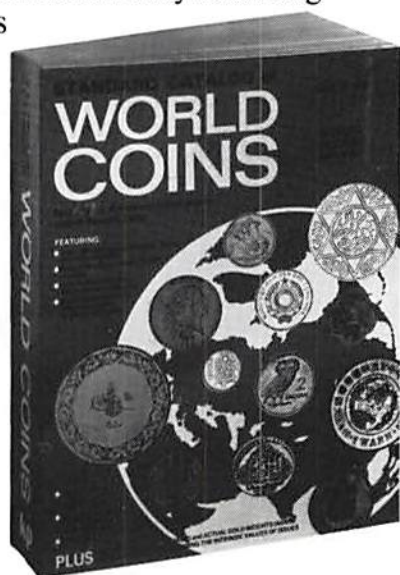
Låt WORLD COINS bli DITT referensverk!

Samlar DU mynt från ett land, en kontinent eller ett avlägset hörn av världen är detta informationsspackade verk definitivt något för DIG!

WORLD COINS 1982 utges av samma utgivare som även publicerar Numismatic News, World Coin News, Coin Prices och den populära Standard Catalogue of World Paper Money.

WORLD COIN köpes hos närmaste mynthandlare eller beställs från

Krause Publications, Inc., 700 E. State St., Iola, WI 54990, USA

exemplar nr 2144

Fig. 7.
a Exemplar nr 4178 ur KMK:s systematiska samling, 26,96 gram.
b Frånsidan av exemplar nr 2144 i Sven Svenssons samling (på KMK). 26,79 gram. Observera dubbelppräglingen, som bevisar att det är ett hammarpräglat exemplar.
Båda är präglade med samma verktyg som Bruuns exemplar enligt fig. 6. Obs. punkten på åtsidan mellan den nedre kronan och R!

Fig. 8. Ordet SÄTER utsatt på frånsidan.
1 ex. i KMK:s systematiska samling (26,56 gram).
1 ex. i KMK:s falsk- och kopieskåp (26,28 gram).
1 ex. i Riksbankens samling (23,70 gram).
Mynthandlare Ulf Nordlind äger ett exemplar i bronserat tenn, exakt likt ovanstående. Diameter 35 mm, vikt 17,41 gram.
Jämför med fig. 7a och b. Åtsidorna är utförda med samma punsar. Observera hur väl de båda första exemplarens vikt stämmer med vikten på de förstnämnda.
Likvändig stämpelställning på alla exemplar enligt fig. 7 och 8.

a

b

Fig. 13. Ur samma 1700-talsvolym som fig. 2. Bilden påminner om Brenners, men här är även myntbildens yttre cirkel återgiven som två parallella linjer.

Fig. 14a Efterbildning av typ II. Exemplar nr 2143 ur Sven Svenssons samling, sålt på SNF:s auktion 2-3/12 1964. Text i katalogen: "507. Säter. Rundmynt. Provmynt. 1 öre 1629. R. C. 181. HH 218... O." Priset blev 155 kr. Vikten är okänd. Antells ex. nr 655 (fig. 236) är utförd med samma stamplar och väger 23,24 gram.
Vissa likheter med Thunius bild finns: de stora bokstäverna, pilstjärtarnas form. Obs. den sneda placeringen av SÄTER, vars R berör den inre cirkeln.

Fig. 14b. Exemplaret är en avgjutning av närmast föregående samt finns i KMK:s falsk- och kopieskåp. Vikt 20,75 gram. Den raka kanten för tanken till ett valsverkspräglat s. k. kanteexemplar. Måhända har man skurit bort ojämnheter på det ställe, där metallen tappades ned i gjutformen.
På ex. 14b ligger ytan utanför den släta cirkeln högre än den centrala myntbildens botten. Av bilden att döma är så även fallet på ex. 14a.

◁ Fig. 9.
a Frånsidan av Fredrik I:s 2 öre s. m. (präglat fr. o. m. 1743).
b Frånsidan av Fredrik I:s 1 öre s. m. 1737 (myntort Stockholm, gravör Engel Hartman).
Jämför pilarnas utseende på dessa mynt med samma enligt fig. 6-8.

Fig. 15. Efterbildningar av typ II.
a Ur Uppsala Universitets samling. 35,90 gram. Oregelbunden stämpelställning: ↑↘
Typen liknar i vissa avseenden det äkta exemplaret av typ II (fig. 10), men det har även stor likhet med det andra Uppsala-exemplaret (fig. 4).
Jämför kronor, pilar och ettor samt punkter och/eller rosor på åtsidan!

b Ett gjutet exemplar ur Sven Svenssons samling (nr 2142). Vikt 39,05 gram. Oregelbunden stämpelställning: ↑↘ Exemplaret har tillhört Cavalli och såldes som nr 180 på Bobergs auktion nr 6.
T. G. Appelgren skriver i katalogen: "Gj. i mässing efter ett originalexemplar." Obs. den otydliga överdelen på fränsidans krona på både ex. a och b.
Mynthandlare Ulf Nordlind äger ett exemplar som är gjutet i tenn eller tennlegering. Det är exakt likt ex. b och har samma stämpelställning som de båda ovanstående. Vikt 36,43 gram.

A

B

C

Fig. 16. Kronor på de båda Uppsala-exemplaren.
a Typ I (fig. 5).
b Typ II (fig. 15a).
c Kronor på de äkta exemplaren (enligt Hallborg-Hartmanns fig. 14).

Jan van Suchtelens medalj

I sin intressanta artikel i *Myntkontakt* 1981:3, s 58, om Jan van Suchtelens medalj skriver Tuukka Talvio, att "samtiden kände honom som en mecenat; numera känner man också till hans vidsträckta politiska intriger."

Redan hans egen tid torde dock ha haft kännedom om åtminstone en del av den politiska aktivitet som Suchtelen på direktiv av tsar Alexander I och dennes utrikesminister greve Karl Robert von Nesselrode utvecklade som rysk ambassadör i Stockholm 1810–1811 och 1814–1836.

Särskilt kan nämnas hans roll i samband med den s k skeppshandeln 1825 – försäljningen mot ryskt veto av svenska örlogsfartyg till den nya självständiga staten Colombia i strid med Spaniens och Heliga alliansens intressen.²

Hans agerande bidrog i hög grad till den utrikespolitiska krisen samma år och kom att beröra Karl XIV Johans egen person i "en av Karl Johans – tidens största skandaler".³

Hans E Sköld

Noter

- 1) I artikeln kallas han minister. T. Höjer, *Den svenska utrikespolitikens historia*, del III:2 (Stockholm 1954), s 157 och Utrikesdepartementets kalender 1946, s 248.
- 2) S O Swärd, *Latinamerika i svensk politik under 1810- och 1820-talen* (gradualavhandling, Uppsala 1949), s 216ff.
- 3) D:o, s 217.

TRE MEDALJBESLUT VID 1789 ÅRS RIKSDAG

Forts fr föreg nr

Av Torgny Lindgren

3. Stadfästandet av borgarståndets privilegier

Den 14 april 1789 beslöt borgarståndet att bifalla förslaget att rikets ständer skulle låta slå en medalj till minne av kronprinsens examen; omedelbart efter detta beslut fattade ståndet, på initiativ av Anders Håkansson, beslut om en medalj över slaget vid Hogland under befäl av kungens bror hertigen av Södermanland. Vi har berättat om dessa medaljbeslut i MYNTKONTAKT 1981 nr 3, s. 61, och nr 4/5, s 81.

Men därmed var borgarståndets medaljintresse inte uttömt – eller rättare sagt: ståndets önskan att i medaljens form uttrycka sin undersåtliga vördnad för kungen.

Omedelbart efter det att ståndet hade uttalat sitt gillande av Håkanssons förslag om en medalj över slaget vid Hogland anförde brukspatronen Peter Fredrik Duvell, riksdagsman för Karlshamn, "at en medaille borde slås öfver de privilegier och rättigheter kongl. maj:ts i nåder denne riksdag borgareståndet förunnat". Något beslut fattades inte.

Vid ståndets plenum den 28 april upplästes kongl. maj:ts försäkran på borgarståndets fri- och rättigheter. Detta gav Duvell anledning att återkomma till sitt förslag om en medalj "till underdånig hugkomst och glädjebetygelse öfver et så lyckeligt tilfälle, då ståndet funne sina förnämsta rättigheter och förmåner genom en oryggelig act bevarade". Borgarståndet kunde, fortsatte Duvell sitt svassande anförande, hugna sig både över sin konungs utmärkta nåd och det oinskränkta välgörande, varmed denne store regent behagat för evärdeliga tider befästa "hela det borgerliga väsendet"; denna dag var för borgarståndet en ovärderlig högtidsdag, den skulle ofelbart bli en bland de märkvärdigaste i historien, och den borde "utmärkas" genom en medalj. Förslaget vann ståndets enhälliga bifall.

Borgarståndet beslöt att med kungens bifall – som talmannen,

Stockholmsrådmannen Anders Lidberg fick i uppdrag att inhämta – låta slå en medalj till minne av denna kungl maj:ts försäkran. Till bestridande av kostnaderna beviljades en extra avgift från rikets samtliga städer. En del av ståndets ledamöter förklarade, att om deras städer skulle göra svårigheter vid utbetalningen av dessa belopp, så ville de av egna medel betala vad staden skulle ha erlagt. På förslag av brukspatronen Bengt Magnus Björkman uppdrog ståndet åt Stockholms stads magistrat och stadens femtio äldste att tillsammans med ståndets kansli-direktion å borgarståndets vägnar överlämna exemplar i guld av medaljen till kungen och den kungliga familjen. På förslag av bryggaräldermannen Abraham Westman beslöt ståndet, att ett exemplar i guld av medaljen också skulle överlämnas till Lidberg för hans förtjänster om ståndet.

Vid vitterhetsakademiens sammanträde den 5 januari 1790 anmälde sekreteraren, att justitieborgmästaren i Stockholm Carl Fredrik Ekerman hade bett akademien göra upp förslag till borgarståndets medalj över fastställandet av ståndets privilegier. Ett sådant förslag förelåg redan vid sammanträdet den 12 januari; det överlämnades för granskning till kanslirådet Jakob von Engeström och prosten Carl Gustaf Nordin. Efter deras granskning kunde akademien fjorton dagar senare, vid sammanträdet den 26 januari 1790, fastställa följande:

"Första sidan: konungens bröstbild, namn och titel *Gustavus III. D. G. Rex Sueciae*".

"Andra sidan: en quinna krönt med en tornkrona, städers sinnbild, och i handen f. rande handlens, eller en mercuriistaf, uti en ställning som utmärker vördnad, emottager af konungen i romersk drägt och stödjande sig på svenska skölden ett papper, hvilket anses innehålla borgare ståndets privilegier enligt öfverskriften *Jura urbium stabilita* och nederst under afskrifningen

Ordo Municipalis MDCCLXXXIX. – Penningen af 19:de eller kröningsstorlek". De latinska inskriptionerna kan översättas sålunda: "Städers rättigheter fastställda" resp. "Borgarståndet 1789".

Men detta blev inte vitterhetsakademiens sista ord i ärendet. Då beslutet skulle justeras vid akademiens påföljande sammanträde, den 2 februari, anmälde det, att en av akademiens ledamöter, "som ville vara okänd", hade lämnat in ett betänkande, som utmynnade i förslag om ändring i de inskriptioner, som akademien hade fastställt den 26 januari. Detta betänkande befanns "äga så mycken styrka af skäl och grundeliga anmärkningar", att akademien ansåg sig befogad att ta upp frågan till ny prövning. Ledamöterna skulle fundera på saken under en vecka till nästa sammanträde. – Tyvärr har detta märkliga betänkande inte kunnat återfinnas i vitterhetsakademiens arkiv.

Vid akademisammanträdet den 9 februari anmälde sekreteraren, att han hade samrått med Ekerman, som för sin del hade ansett, att "en till ändamålet lämpad sinnrik och simpel inscription" motsvarade borgarståndets önskan att på ett värdigt sätt hugfästa stadfästandet av ståndets privilegier. Efter en längre stunds diskussion stannade akademien för att medaljen skulle ha följande utseende:

"Första sidan: Konungens bröstbild, namn och titel: *Gustavus III D. G. Rex Sueciae*".

"Andra sidan. Denna inscription inom en eklöfskrans:

Statori
jurium suorum
regni cives
urbici
MDCCLXXXIX."

Den latinska inskriften kan översättas sålunda: "Rikets borgarstånd ägnar denna medalj åt upprätthållaren av ståndets rättigheter 1789". – Det kan här tilläggas, att *Stator*, "Upprätthållaren", var ett binamn till Jupiter.

Ill. 3. Borgarståndets medalj till minne av stadfästandet av ståndets privilegier vid 1789 års riksdag. Beskriven av B. E. Hildebrand: Gustav III nr 74. Kungl. Myntkabinettet. Foto: Nils Lagergren, ATA.

Den vidare utvecklingen av detta medaljärende kan inhämtas ur borgarståndets kanslidirektions berättelser mellan 1789 och 1792 års riksdagar.

För graveringen av ett par stampar till medaljen erhöll Carl Enhörning i arvode sammanlagt 300 riksdaler specie, varav 200 riksdaler i förskott den 15 maj och återstående 100 riksdaler den 20 oktober 1790.

Den 20 december 1790 överlämnades genom den av Bengt Magnus Björkman föreslagna stora deputationen, förstärkt med tre ombud från tre andra städer, sammanlagt 21 personer, exemplar i guld av medaljen i tur och ordning till kungen, kronprinsen, drottningen, hertig Carl och hertiginnan Hedvig Elisabeth Charlotta. Kungens yngre syster, hertig Fredrik Adolf och prinsessan Sofia Albertina, fick sina guldexemplar den 3 resp. den 9 januari 1791. Enligt borgarståndets ovannämnda beslut erhöll också Anders Lidberg ett medaljexemplar i guld. Sammanlagt slogs sålunda åtta exemplar i guld om 30 dukater vardera. För präglingen av dessa åtta guldexemplar gick det sålunda åt 240 dukater, som Carl Fredrik Ekerman hade anskaffat; av dem var 180 holländska och 60 svenska. Därjämte slogs 65 exemplar i silver av medaljen.

Källor:

Vitterhetsakademiens protokoll (ATA, riksantikvarieämbetet). Ståndens och bankofullmäktiges protokoll (riksarkivet).

Helsingfors-resan

som SNF utlovat, kommer ganska omgående.

Att det verkar, som om vi vore ute i sista stund, var beroende av besked från Helsingfors. Och där har det också varit semestertider.

Men nu är den ihoppuzzlad!

Men kära medlemmar, *handla snabbt!*

Av många orsaker har deltagareantalet blivit litet begränsat, vilket innebär, att deltagare antages efter den *ordning anmälningarna kommer in.*

Och anmälan sker genom att betala den fasta kostnaden på vårt postgiro 150007-3. **Senast den 15 september.**

Resan kostar:

i första klass dubbelhytt 820:–/person

i tredje klass dubbelhytt 680:–/person

I priset ingår:

Resa ToR

Stora smörgåsbordet på utresan
Frukost före ankomsten till H-fors
Stora smörgåsbordet på hemresedagen

Frukost före ankomsten till Sthlm
Hotell 1 natt i H-fors.

Man kan naturligtvis äta à la carte i 1 kl matsal både dit och hem, men den kostnaden får man stå för själv. Vill man ha *enkelrum* i Helsingfors tillkommer 60:–.

Båten avgår fredagen den 9 oktober kl 18.00 – MEN incheckningen börjar redan kl 16.30, Värtahamnen.

Hemresan startar söndagen den 11 oktober kl 18.00. Även nu börjar incheckningen kl 16.30.

Hemkomst: Måndag den 12 oktober kl 09.00.

På programmet står: (ordningsföljd ännu inte bestämd)

Visning av Nationalmuseets Myntkabinett.

Sightseeing i Helsingfors (Kostnad 50:–)

Besök på Sveaborg (Kostnad 30:–)

Shoppingtur (individuellt)

Ev. visning av den nya (helt otroligt vackra) Tempelkyrkan.

Närmare upplysningar om tider och program i Helsingfors lämnas på kansliet *efter* den 1/9.

Välkomna!

ISLANDS NYA MYNT

På grund av en valutareform har Island fått en ny myntserie. Den består av fem mynt – 5 kronur, 1 krona samt 50, 10 och 5 aurar. Myntbilderna har hämtats ur havets fauna. Sålunda pryds den största valören av två delfiner. 1 krona har fått en torsk, 50 aurar en räka, 10 aurar en bläckfisk och 5 aurar en rocka.

F. O.

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING

har fyllt 50 år och firade jubileet lördagen den 25 april på Håckeberga värdshus, varvid ordförandena i Dansk Numismatisk Förening och Svenska Numismatiska Föreningen var personligen närvarande för att framföra gratulationer, medan de andra systerföreningarna inom Nordisk Numismatisk Union hörde av sig skriftligen. Föreningens tidigare ordförande Filip Härenstam har bekostat en liten skrift. *Om den gamla handelstaden Hedeby och Nordens äldsta mynt*, som han tillägnat föreningen.

Skånes N F stiftades den 23 april 1931. Bland dem märks förutvarande museimannen greve Sten Kalling, som avgick som ordförande 1961 (han är numera bosatt i Mellansverige) och skriftställaren Erik Persson Gamby, numera bosatt i Uppsala och fil dr h c. Gamby var under många år flitigt verksam som numismatisk forskare och populärförfattare och tog initiativ till tidskriften *Moneta*, som utgavs av Skånes N F och 1936 gick upp i Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad.

I de utställningar som SE-banken avhöll i Ystad och Malmö med anledning av den första svenska privatbankens 150-årsjubileum deltog Skånes NF med en egen exposition – "Bancoutställning" – och en broschyr. Här visade man privat- och riksbankssedlar samt mynt alltifrån 1776, polletter från Skåne m m samt förklarade relationerna mellan myntsorterna och värdeförändringarna. Broschyren innehåller en nyttig tabell över sedlar och mynt efter 1830 års myntbestämning.

LLt

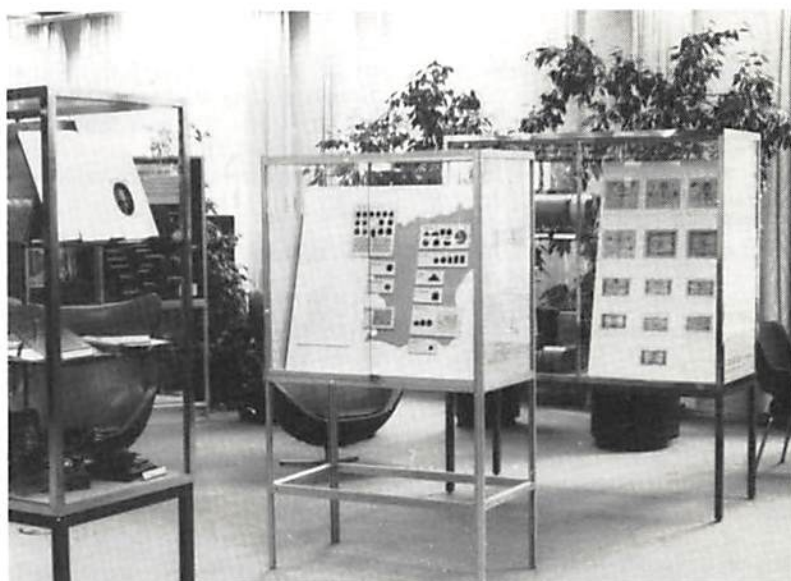
NYA DOLLARSEDLAR

U.S.A.

I slutet av augusti eller början av september sätts 1981 års dollarsedlar i cirkulation. De har nya namnunderskrifter. Det är Treasury Secretary Donald T Regan och U. S. Treasury Angela M Buchanan som får äran att ha sina namnteckningar på dessa första "Federal Reserve notes" under president Reagans styre.

Kanske bra att veta för sedelsamlare.

F.O.

Från Skånes Numismatiska Förenings jubileumsutställning. I mitten monter med skånska polletter.

Finlands myntverk/Suomen Rahapaja under år 1980

5 markkaa, alum. brons	500 600 st
1 markka, koppar-nickel	19 305 800 st
50 penniä, alum. brons	5 348 800 st
20 penniä, alum. brons	20 046 800 st
10 penniä, alum. brons	23 653 800 st
5 penniä, alum.	60 025 800 st
eller tillsammans 128 881 600 st och totalt 33 859 230 markkaa.	

Jubileumsmyntet om 50 markkaa har presenterats och avbildats i MYNTKONTAKT 1981, nr 3 s 64, där det också angavs varifrån det kan beställas, vilket vi skall upprepa här: Union Bank of Finland, Monetarium, P O Box 868, SF-00101 Helsingfors. I den mån exemplar finns kvar kostar de 60 fmk samt porto.

Ny finsk sedel med Litt B

En ny 5 markkaa sedel med Litt B har utgivits. Sedeln av 1963 års typ har något förändrats. Färgtonen är mörkare än i de äldre, valörbeteckningarnas yta i Litt B-sedlarna har ett diagonalmönster, medan de gamla hade ett ruttmönster.

Aimo Linkosalmi

Svenska Numismatiska Föreningens årsmöte 1981

Lördagen den 23 maj höll Svenska Numismatiska Föreningen sitt ordinarie årsmöte på Historiska Museerna i Stockholm. Årsmötesprogrammet inleddes med att Lars O Lagerqvist visade utvalda delar ur Gustaf VI Adolfs till Kungl Myntkabinettet testamenterade samlingar av grekiska mynt och renässansmedaljer. Visningen, som blev märkbart uppskattad, skedde i medaljsalen.

Årsmötesförhandlingarna ägde där efter rum i Historiska Museernas hörsal. Till mötets ordförande valdes G Bergenstråhle och till sekreterare T Sundquist.

Minnet av under 1980 avlidna medlemmar hyllades med en tyst minut. Styrelsens och revisorernas berättelser föredrogs, varefter styrelsen beviljades ansvarsfrihet. Årsmötet valde Kotti Chave till ny ordinarie

styrelseledamot. Styrelsen bemyndigades att i samråd med valberedningen besätta ytterligare en vakant styrelseledamotpost. Fyra styrelsesuppleanter valdes på ett år.

Efter konstituerande sammanträde har styrelsen följande sammansättning:

Ordinarie ledamöter:

Göran Bergenstråhle, ordförande
Frank Olrog, vice ordförande (nyval),
auktionskommissarie
Torbjörn Sundquist, sekreterare
Madeleine Greijer, programsekreterare

Yngve Almer

Kotti Chave

Vakant (kassaförvaltare – befattningen upprätthålles tillsvidare av ordföranden och föreningens kanslist).

Suppleanter:

Stefan Bakos (omval)

Torbjörn Lind (omval)

Anders Frösell (nyval)

Göran Wahlqvist (nyval – bitr sekreterare)

Adjungerad:

Rolf Sandström, Göteborg, för bevakning av landsortsmedlemmarnas intressen.

Valberedning bestående av Lars O Lagerqvist, Rolf Sjöberg och Lennart Wallin omvaldes. Till revisorer valdes H Henriksson (omval) och N U Fornander (nyval) och till revisorssuppleant G Sundberg (omval). Årsavgiften och inträdesavgiften fastställdes till oförändrat 90 resp 60 kr, för juniorer 45 resp 30 kr.

Förslaget till stadgeändring (se MYNTKONTAKT nr 4–5 1980 s 84) som måste godkännas vid två på varandra följande årsmöten antogs nu för andra gången och därmed är stadgeändringen, som innebär att ordinarie styrelseledamot väljs på 3 år (tidigare 5 år), nu fastställd.

Följande belöningar utdelades:

Föreningens Gustaf VI Adolf-medalj för framstående numismatisk forskning till överrettsagförer HOLGER HEDE, Köpenhamn (i

sin frånvaro) för betydelsefull forskning inom nordisk numismatik.

Föreningens *förtjänstmedalj* i silver till BERTEL TINGSTRÖM för berömvärdt och långvarigt arbete i föreningens tjänst.

Föreningens *Elias Brennermedalj* i förgyllt silver till TORGN Y LINDGREN (i sin frånvaro) för en synnerligen framstående samlargärning.

Föreningens *Elias Brennermedalj* i silver till fil dr HARALD WIDEEN, Göteborg för att på ett föredömligt sätt har spritt kunskaper i numismatik genom sitt författarskap, till BJARNE AHLSTRÖM, Stockholm och YNGVE ALMER, Örebro, för att på ett föredömligt sätt har främjat numismatikens intressen i Sverige.

Föreningens medlemsnål i förgyllt silver till INGEMAR CARLSSON, Laxå (i sin frånvaro) och dr MAREK KLIBANSKI, Uppsala för uppmärksammande insatser i svensk numismatik.

Stipendium ur *Nils Ludvig Rasmussons stipendiefond* och Rasmusson-medaljen i brons med randskrift till Fil kand MONICA GOLABIEWSKI, Kungl Myntkabinettet, för ett lovvärdt arbete och författarskap inom den svenska medeltida numismatikens område.

Efter utdelandet av belöningarna förklarade ordföranden årsmötesförhandlingarna för avslutade.

Därefter intogs gemensam middag av ett 30-tal medlemmar på restaurang Sleipner i Historiska Museerna.

Vid middagen höll Lars O Lagerqvist ett trevligt och uppskattat kåseri om föreningens historia. Ett varmt tack från de medaljerade riktades till föreningen av Harald Wideen. Ordföranden tackade de ur styrelsen avgående ledamöterna N U Fornander och T Sárkány och pekade på de utomordentligt förtjänstfulla insatser de gjort för föreningen.

T.S.

Kungl Myntkabinettet

Statens museum för
mynt-, medalj- och
penninghistoria

Narvavägen 13–17, 2 tr
Stockholm
(Buss nr 42, 44 och 69
till Historiska museerna,
tunnelbana till Karlslplan)

Utställningar: Svenska mynt
från 1000-talet till nutid,
Mynt från forna svenska
besittningar, Världens mynt
under 25 århundraden,
Sveriges medaljhistoria och
Medaljens konsthistoria

Museet:

Tisdag–söndag 11–16

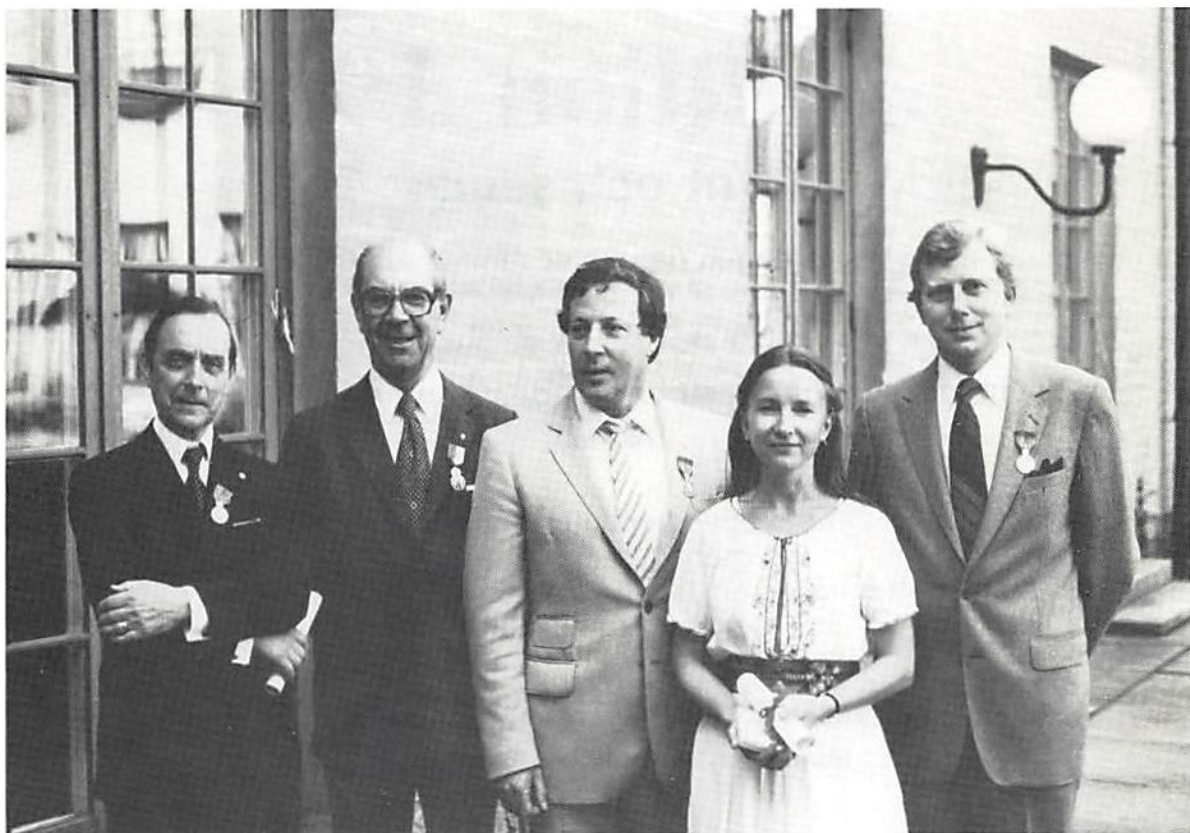
Måndag stängt

Besöksstid: tisd 13–16

Postadress: Box 5405,

114 84 Stockholm

Tel: 08-63 07 70

Efter årsmötesförhandlingarna togs detta foto på Historiska museernas gård i Stockholm av några av de belönade (några saknas tyvärr). Från vänster Harald Wideen, Bertel Tingström, Yngve Almer, Monica Golabiewski och Bjarne Ahlström. Foto: Kenneth Jonsson.

ANTIK- KONST- OCH SAMLARMÄSSAN BORÅS-81

TORSDAG-FREDAG-LÖRDAG-SÖNDAG 22-25 OKT 1981

BORÅSMÄSSAN, Box 472, 501 07 Borås Tel. 033/10 11 41

Visste Du?

– att Tekniska Museets Årsbok "Daedalus" då och då innehåller artiklar av numismatiskt intresse, t ex – 1941 Sixten Rönnow: Bidrag till en svensk Technologia Numismatica,

– 1943 Lennart Way-Matthiesen: Äldre aluminiumföremål i Tekniska Museets samlingar,
– 1946 Sixten Rönnow: Belöningsmedaljer inom industrin.

NUF

VI FINNS MITT I STAN

STRANDBERGS MYNT & FRIMÄRKS HANDEL AB

Arsenalsgatan 8
Box 7377

103 91 STOCKHOLM
Tel. 08/20 81 20

ÖPPET
Mån-Tor 10.00-18.00
Fre 10.00-15.00

Auktion 19

Mynt och sedlar

hålles lördagen den 21 november kl 10.00
i Polhemssalen Ingeniörshuset Malmskillnadsgatan 48
mitt emot vår affär

**Material till auktionen mottages ännu någon vecka
framåt**

Katalogen beräknas utkomma
vid månadskiftet okt-nov
och erhålles enklast genom att sätta in 20:-
på postgiro 702686-7

Hirsch Mynthandel AB

Malmskillnadsgatan 29, 111 57 Stockholm
Tel. 08-11 05 56

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Nybrogatan 36 • Box 5132, 102 43 Stockholm

Telefon 08-62 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR

Numismatisk litteratur

Medlem av Sveriges Mynthandlares Förening

CANADA 100 DOLLAR GULD 1981

Årets tema:
"O Canada"
nationalsången

Jubileumsmyntet präglas i 22 karat guld,
16,96 g, 27 mm.

Total världsuppl. max. 250 000 ex.

Präglas endast i Proofkvalité
Pris inkl. moms 2 200:-

NORRTÄLJE MYNTHANDEL

Box 4, 761 00 NORRTÄLJE
Tel. 0176-168 26

Höstens myntauktion på Stockholms auktionsverk

Nu kommer hösten och vid den tiden börjar också myntauktionerna. Den första av auktionerna i Stockholm hålls av auktionsverket den 3-4 oktober. Den består till största delen av en samling som sammanbragts under 1940- och 1950-talen. Leverantörer till samlingen har varit de flesta av de stora mynthandlarna i Sverige på den tiden.

I samlingen finns främst svenska mynt varav många i hög klass. Bland sällsyntheter kan nämnas tre mynt från Olof Skötkonung (995-1022) slagna i Sigtuna (Lagerqvist 16a, 16c och 18).

Från Gustav Vasa kan nämnas två mynt från Åbo som vid den här tiden var svenskt. Det är en mark från 1556 och en 2 öre klipping från samma år, varav tvåöringen väl är den mest sällsynta. Varken Oldenburg eller Stiernstedt har med tvåöringen i katalogerna över sina samlingar. Det exemplar som veterligen senast varit till salu såldes på en auktion 1977 och var tillhörigt Ekström.

Bland de svenska guldmynten kan nämnas en dukat från Karl XI 1676 och en dukat från samma regent men med årtal 1691. Bland besittningsmynten märks Karl Gustavs pommerska tvådukat från 1658.

I övrigt är 1600- och 1700-talen rikt representerade med mynt av både höga och låga valörer. Pollett-samlarna kan t. ex. förvärva några Svappavaarapolletter. Även Bernadottiska dynastins mynt finns rikligt företrädna i samlingen.

Vad gäller de utländska mynten så dominerar guld. Här finns många länder representerade av vilka kan nämnas Österrike, England, Danmark, Belgien, Egypten och en ovanligt rikhaltig samling av portugisiska guldmynt. Även Asien finns representerat med ett par s. k. banmynt från Japan. De är till formatet ovala och tunna samt försedda med flera stämplor; de är också i guld.

En annan stor avdelning i katalogen är de antika mynten, huvudsakligen grekiska. Men även ganska många denarer från det republikanska Rom finns med. Vad gäller de grekiska mynten är samlingen ovanligt mångsidig. En stor del av den grekiska världen både norr och sö-

der om Medelhavet finns representerad. Bland mynten kan nämnas en dekadrachm från Syracusa. Flera athenska tetradrachmer finns också att välja emellan. Några av de ganska sällsynta mynten från ön Aigina

utanför Athen finns med på auktionen. De är karakteristiska genom sin åtsida som avbildar en sköldpadde. På denna ö var det förmodligen som den första myntningen ägde rum i den europeiska delen av Grek-

Japanskt ban-mynt av guld från 1600-talet.

Sverige, Karl XI, dukat 1676.

land. Mynten är från 400-talet f. Kr. Från södra delen av Medelhavet finns Karthago representerat med flera tetradrachmer från 300-talet f. Kr. Dessa mynt har alla ett hästhuvud på framsidan, vilket möjligen anspelar på legenden om Karthagos tillkomst. Den antika delen består av många andra sällsynta och intressanta mynt. Det är ovanligt att en så här pass intressant samling grekiska mynt är till salu i Sverige.

Sammanfattningsvis kan om auktionen sägas att där finns ett rikt utbud av mynt i skiftande prisklasser och från hela världen. Alla numismatiskt intresserade bör skaffa sig katalogen för där finns säkert något av intresse.

Göran Wahlquist

NYTT GULDMINNESMYNT I KANADA

Förra året beslöt Kanadas parlament att Calixa Lavallées melodi från 1880 "O Canada" skulle förklaras som landets officiella nationalsång. Den franska texten skrevs 1906 av Judge Routhier och den engelska 1908 av Robert Stanley Weir.

Parlamentets beslut har hedrats med utgivandet av ett guldmynnesmynt med valören 100 dollars. Åtsidan har som alltid drottning Elisabeths porträtt av Arnold Machin. Framsidan, som gjorts av Roger Savage från Nova Scotia, visar kartbild av Kanada över vilken "O Canada's" första nottecken placerats. Minnesmyntets diameter är 27 mm och det väger 16,965 g, varav 15,551 g är rent guld. Upplagan kommer ej att få överstiga 250 000 ex och alla präglas i "proof" kvalitet. Naturligtvis är det lagligt betalningsmedel i Kanada. Tror någon att något exemplar någonsin kommer att cirkulera?

F. O.

KARLSKRONA MYNTHANDEL

Lennart Bertilsson
Hantverkargatan 11
371 35 KARLSKRONA

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER**

Öppet månd–fred 10–17
tel 0455/81373

AUKTIONER

10 september, AB Stockholms Auktionsverk. Myntauktion kl 9.00. Visning den 9 september kl 8.30–15.00.

September–oktober SVEA Mynt & Frimärkeshandel AB, auktion nr 11, i deras lokaler, Stureplan 4, Stockholm.

3–4 oktober. AB Stockholms Auktionsverk. Kvalitetsmyntauktion. Se separat notis.

10 oktober. Oslo Mynthandels auktion nr 7. Hotell Scandinavia, Oslo.

24–25 oktober. B Ahlström Mynthandel AB. Auktion nr 24 på Operakällaren, Stockholm.

11–12 november. Svenska Numismatiska Föreningens höstauktion. Historiska Museerna, Storgatan 41, Stockholm (endast NNU-medlemmar).

21 november. Hirsch Mynthandel. Auktion på Ingenjörshuset, Stockholm.

28 november. SVEA Mynt & Frimärkshandel AB. Auktion nr 12. Operakällaren, Stockholm.

MÄSSOR

6 september. Møntbørs i Danmark. Söndag 6 september 1981 arrangerer Amagerlands Numismatiska Forening Møntudstilling og Møntbørs på Skottegårdsskolen. Saltværnsvej 65. Kastrup (HT bus 32+9 lufthavnen).

Foreningens medlemmer opstiller ca 12 numismatiske udstillinger, der deltager i en indbyrdes konkurrence, et møntfund fra Dragør af 1400-tals mønter udlånes af den kgl. Mønt- og Medaillesamling. Ligesom der er deltagelse af syv handlere med stande.

Børsen er åben kl. 10.00–17.00 entré 5 kr. Overrækkelse af præmier i forbindelse med udstillingerne ventes at finde sted ca. kl. 11.30.

9–11 oktober. Christianiamässan -81, mynt och frimärken. Hotell Scandinavia, Oslo.

22–25 oktober. Boråsmässan, mynt och antikviteter. Mässhallarna, Borås.

14–15 november. Myntmässa på hotell Xenia, Skövde. Ordnas av Skaraborgs Numismatiska Förening.

Uppgrens MYNTHANDEL

RENSTIERNAS GATA 29 TEL. 08-44 82 81
BOX 11080 • 100 61 STOCKHOLM

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER**

Öppet vard 10–17
Lunch 13–14
Lördagar stängt

Medlem i Sveriges Mynthandlares Förening

HÅKAN WESTERLUND Mynthandel

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER**

*Spec. sedlar
Betalar bra för sedlar
före 1930*

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08/11 08 07

FRÅGE-SPALTEN

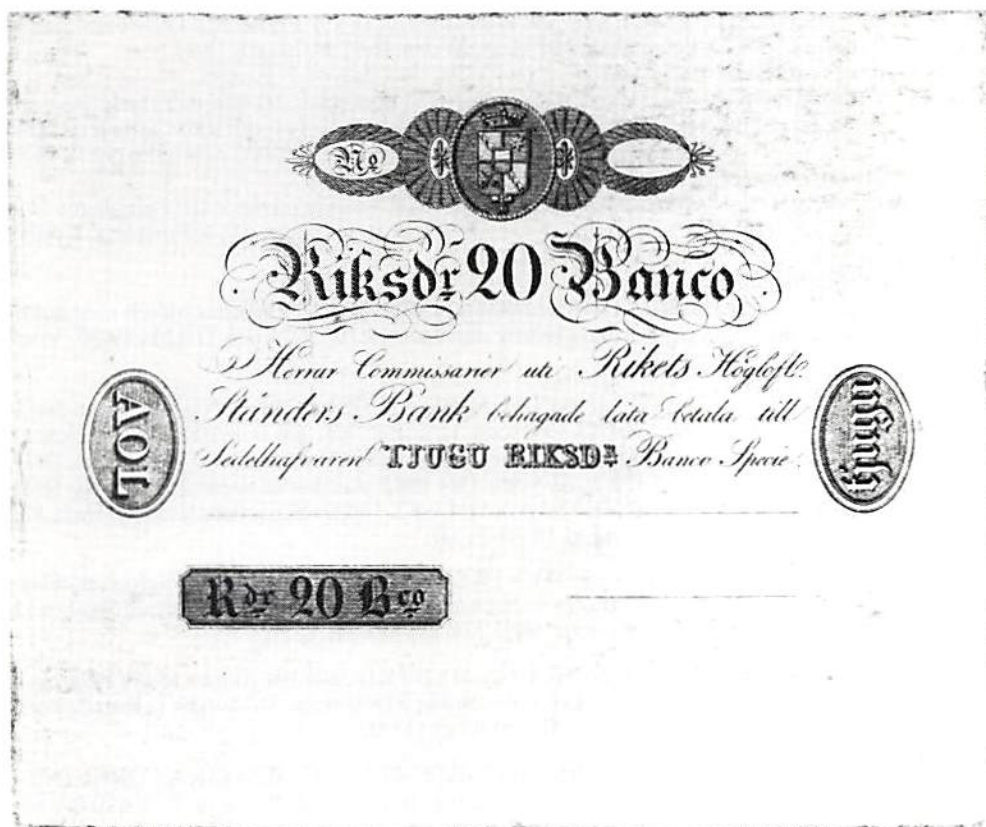

Fig. 1. skala 1:2.

Om du vill göra en fråga om ett mynt eller något annat föremål i din egen eller någon annans samling eller du vill diskutera någon uppgift i den numismatiska litteraturen, så skriv till MYNTKONTAKTS FRÅGE-SPALT.

Skicka gärna med ett tydligt foto av föremålet. Avritningar, blyerts-kalkeringar och sådant duger inte.

Men skicka inte in frågor rörande samlarvärdet på dina föremål. Frågor om värdet besvaras inte.

Skriv helst på maskin och bara på en sida av papperet. Underteckna med namn och adress; anonyma brev publiceras inte.

Suomalaiset lukijamme voivat, jos niin haluavat, kirjoittaa kysymyksensä suomeksi.

Me käännämme mielellämme kysymykset suomesta ruotsiksi.

Fråga:

Vad är detta för en sedel? Se bifogade Xerox-kopia. Den är tryckt på ganska tjockt och styvt papper.

Günther Seemann, Dalby

Svar:

Din sedel – som vi här återger något förminskad som fig. 1 – är ingen *sedel* i våra dagars bemärkelse. Det är fråga om ett provavdrag av en graverad plåt; med den kunde ägaren låta tillverka blanketter till checkar, eller som de kallades *assignationer*, å 20 riksdaler banko, dragna på hans konto i riksbanken.

Många sådana assignationer finns förtecknade i H. Bukowskis katalog nr 29 *Samling af svenskt och utländskt sedelmynt etc.*, Sthlm 1886, s. 27ff. Flertalet av dem är utgivna av ägare till järnbruk i mellersta Sverige. Då Bukowski gjorde upp sin förteckning, rådfrågade han bland annat Adolf Hallgrens *Stämpel-bok och hammarskatts-längd för stångjerns-smidet vid svenska jernbruken*, Sthlm 1845. Även i A. Platbarzdis' arbete *Sveriges sedlar*, II, Lund 1964, förtecknas s. 53ff sådana assignationer.

Låt oss nu följa Bukowskis metod

AOL

Lagerfors

i Bellefors Socken.

Fig. 2.

FÖRENINGAR

och leta oss fram i Hallgrens stämpelbok. Där finner vi på s 20, att initialerna AOL (fig. 2), som finns vid assignationens vänstra kortsida, var den järnstämpel, som begagnades vid Lagerfors bruk i Bellefors socken i Skaraborgs län; under rubriken "Ägare eller bruks-disponenter" på s. 21 står för Lagerfors: "Disponent frih. *Sten Sture*".

Så fortsätter vi till Gustaf Thomée m fl. *Historiskt-geografiskt och statistiskt lexikon öfver Sverige*, bd 4, Sthlm 1863. Där läser vi på s 341: "Lagerfors. Bruks- och landtegen- dom uti Bellefors socken, Skaraborgs län. Egendomen tillhörde 1833 öfverstelöjtnant G. Sture."

Slutligen går vi till Gustaf Elgenstiernas *Den introducerade svenska adelns ättartavlor*, bd VII, Sthlm 1932. Där finner vi på s. 796 under Tab. 4 friherre Gustaf Fredrik Adam Sture, f. 1774, d. 1841, och hans son friherre Sten Miles Sture, f. 1806, d. 1875. Ättens vapen finner vi på s. 795. Det är helt identiskt med vapnet överst på assignationen, med undantag av att vi där ser en Svärdsordens riddarstjärna under vapnet, ty Gustaf Sture var RSO.

Därmed har vi löst problemet. Din "sedel" är ett avdrag av en plåt avsedd för tillverkning av blanketter till assignationer, dragna på den räkning, som ägaren till Lagerfors bruk friherre Gustaf Sture hade öppnat eller tänkte öppna i riksbanken. Den längre streckade linjen var avsedd för utställningsort och utställningsdatum och den kortare linjen därunder för utställarens namn.

Assignationsblanketterna skulle inte tillverkas på så tjockt papper, som avdraget är gjort på, utan på tunnare papper – kanske specialbeställt med brukets och ägarens namn i vattenmärke.

Varför kallas en assignation, d.v.s. en check, för "sedel"? Det skulle vi inte göra i våra dagar, men här har ordet *sedel* ännu kvar sin ursprungliga betydelse av "ett på papper utfärdat dokument", se min uppsats om ordet bankosedel i NNA 1966, s. 132ff.

Torgny Lindgren, Uppsala

ESKILSTUNA NUMISMATISKA FÖRENING. Möten med auktion på Rinnanskolan kl 19.00 den 16/9, 21/10 och 18/11.

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria månadens i varje månad på AB Västanfors Industriens matsal. S Linjan. Fagersta. Upplysningar tel 0223/116 71 e kl 17.00 och 0223/172 18 kl 8.30–16.00.

FINSPÅNGS MYNTKLUBB sammanträder sista torsdagen i varje månad på Sparbanken Östergötland, Bergslagsvägen 4, Finsspång. Upplysningar tel 0122/103 89 el 161 20.

FROSTA NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion på Fridsgården i Hörby den 24/9, 29/10, 26/11 och 17/12 kl 19.30. Visning från kl 18.30.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING har möten den 14/9, 12/10, 9/11, 14/12 1981 och 11/1, 8/2, 8/3, 5/4 och 10/5 1982. Lokal: Traktören, Köpmansgatan, Göteborg. Kl 19.00. Öppet hus: 28/9, 26/10, 23/11, 1981 och 25/1, 22/2, 22/3 och 19/4 1982. Antiksektionen: 23/9, 21/10, 18/11 1981 och 20/1, 17/2, 17/3 och 14/4 1982. Lokal: Schackspelets hus, Haga Kyrkogata 3, Göteborg kl 18.30–21.00.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria måndagen i varje månad (utom juli och augusti) kl 19.00 i SE-banken, Storgatan 17, Kalmar. Upplysningar 0480/135 61, 115 84.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar tel 0150/210 45 el 151 00.

KRISTIANSTADSORTENS NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion på Hemgården. Norretullsvägen 9, Kristianstad den 18/9, 16/10, 20/11, 18/12.

MYNTKLUBBEN NICOPIA har möten andra måndagen i varje månad på Pensionärgården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping. Upplysningar tel 0155/131 31, 133 09, 134 29.

NUMISMATISKA FÖRENINGEN ÖRESUND, Helsingborg har möten första helgfria onsdagen varje månad på Handelsklubben, Sundstorget 3, Helsingborg. Upplysningar tel 042/26 21 14.

SAMLARKLUBBEN NUMIS Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar tel 018/11 50 00 el 12 80 10.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB håller möten den 6:e i varje månad under höstsäsongen i Valbo kommunalhus, kl 19.

TÄLJE MYNTKLUBB, lokal Wendelas rum, biblioteket-LUNA, Södertälje, träffas 10/9, 15/10, 12/11 och 10/12. Upplysningar tel 0755/185 68.

UPPSALA MYNTKLUBB har möte 15/9 kl 19.30 på Skandia, Drottningsgatan 1. Auktion.

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING sammanträder på restaurang Munken, Norrgatan 24, Växjö kl 19.00 den 12/9, 14/10, 11/11 och 3/12. Efteråt auktion.

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har i regel möten sista onsdagen i varje månad. Lokal: Museets föreläsningssal. Upplysningar: 019/18 86 00.

VIKINGAR I STOCKHOLM

Den stora, internationella utställningen *Vikingar* pågår som bäst på Historiska museet i Stockholm. Vernissage för särskilt inbjudna ägde rum den 18 juni i närvaro av kung Carl XVI Gustaf, drottning Silvia, drottning Margrethe av Danmark och kronprins Harald av Norge m fl notabiliteter. Tre dagar senare slogs portarna upp för allmänheten och redan när detta skrives, mitt i sommaren, har alla publikrekord slagits. Så är det också ett enastående tillfälle att ta del av ett sällsynt rikt material från museisamlingar i och utanför Sverige. Utställningen, som tidigare gjort succé i England och USA, har nyordnats och nyuppställt för Sverige; arkitekt var Ulrik Samuelson.

Till det presenterade materialet hör också mynt från vikingatiden och för denna del svarar Kungl Myntkabinetet genom antikvarie Elsa Lindberger. Flera trycksaker har utgivits. *Historiska Nyheter*, som ingår i entrébiljetten (15 kr, 10 kr för pensionärer), innehåller också utställningens katalog. En mera utförlig, rikt illustrerad katalog på engelska (James Graham-Campbell och Dafydd Kidd: *The Vikings*. British Museum, 1980) kan köpas, liksom den av Historiska museet utgivna pocketboken *Vikingatidens ABC*, anmäld i detta nummer av MYNTKONTAKT.

Vikingar är öppen t o m 1 november i år, under sommaren endast dagtid 11-16; fr o m 1 september är det stängt måndagar (utom för skolor och grupper), öppet alla övriga dagar som förut, men tisdag och onsdag förlängt till kl 21. Beställningar, förfrågningar etc på telefon 08/63 07 70, eller adress Box 5405, 114 84 Stockholm. En visning för Svenska Numismatiska Föreningen ordnas 17 september, se s 107.

LLt

RECENSIONER

Vikingatidens ABC. Utg av Statens Historiska Museum, Stockholm, 1981 (tryckt i Borås). ISBN 91-7192-490-6. 318 sidor. Ill. Cirksapris hft 35 kr.

De stora vikingautställningar, som har visats lite varstans i världen under senare år, har skapat stort intresse för vikingatiden. Det har kommit ut många påkostade vikingaböcker med ofta tämligen likartad information. Med *Vikingatidens ABC* – som ingår i serien "Historia i fickformat" – har Statens Historiska Museum valt en annan väg att förmedla kunskap om vikingarna och deras värld, nämligen den encyklopediska, det vill säga uppslagsbokens metod. I självständiga artiklar, uppställda i alfabetisk ordning, kan vi läsa om det som främst intresserar oss inom det väldiga ämnet vikingatiden. I artiklarna hänvisas ofta till andra artiklar, där vi får

veta mer om det vi söker efter. Slår vi upp ordet *Mynt*, så finner vi sålunda där hänvisningar till *Birka-mynt*, *Hedebymynt*, *Sigtunamynt* och mycket annat. Därigenom kan en intresserad läsare faktiskt skaffa sig en ganska god helhetsbild, inte bara lösryckta kunskaper om detaljer. För de numismatiska artiklarnas höga kvalitet borgar Bengt E Hovén, Brita Malmer, Lars O Lagerqvist och Pekka Sarvas. – Den som vill läsa mer om vikingatiden finner mycket att välja på i litteraturförteckningen i slutet av boken.

Torgny Lindgren

Morten Eske Mortensen: *Køberne* på auktionerne over H. V. M. Marck's danske Medailler og Jettons. Eget förlag 1981; pris d. kr. 64:–. ISBN 87-87849-08-9.

De flesta av oss har säkerligen ofta haft nytta och glädje av att studera äldre myntauktionskataloger, både svenska och utländska. En sakkunnig och omsorgsfullt utarbetad myntauktionskatalog kan ibland ersätta en monografi över ett mynthistoriskt avsnitt och kan få tjänstgöra som referensverk.

Auktionskatalogen visar vad en samlare har kunnat hopbrunga. Men det är mera sällan som det blir allmänt känt vem som köpte vad på auktionerna, med andra ord: var de olika objekten hamnade när samlingen upplöstes. Det kan ofta vara bra att känna till det när vi vill fastställa sällsynthetsgrad och äkthet.

I Danmark har Morten Eske Mortensen publicerat ett tiotal förteckningar över köparna på vissa stora, även i Sverige kända, danska myntauktioner. Hans senaste arbete avser köparna på auktionerna över H. V. M. Marcks danska medaljer och jetonger, som ägde rum 1897 resp. 1900. Mortensen berättar vem som köpte vad och lämnar dessutom korta men mycket intressanta notiser om varje köpare, särskilt om hans samlar- eller mynthandlarverksamhet.

T. L.

TB MYNT HB

U. Thimberg R. Berglund

**K Ö P E R
B Y T E R
S Ä L J E R**

MYNT & TILLBEHÖR
LITTERATUR

Erstagatan 14
116 36 Stockholm
Tel. 08-41 01 33

Öppethållande:
Vard. 10-18
Lörd. 10-13

En ouppklarad myntstöld

Det är nu tio år sedan en av Nordens största myntsamlingar stals vid ett inbrott i Oslo hos den kände samlaren Helge Reff. Tjuvarna och en hälare greps några månader efter inbrottet och dömdes till fängelsestraff. Gripandet skedde i samband med ett försök att sälja en Fredrik III dukat 1669 till B. Ahlström Mynthandel AB i Stockholm. Men dessförinnan hade ett tjugotal mynt sålts till mynthandlare i Köpenhamn. Tjuvarna och hälaren har aldrig erkänt var samlingen har gömts eller sålts och fortfarande tio år efter inbrottet har inga mynt som med säkerhet kan härledas till stölden kommit ut på marknaden, bortsett från de nyss nämnda mynten som såldes i Köpenhamn.

I fråga om samlingens omfattning och såväl variantrikedom som kvalitet kan den endast jämföras – i vårt land – med Sven Svenssons.

För att ge någon uppfattning om samlingens storlek kan nämnas att guld- och silvermynten tillsammans vägde ca 80 kilogram och att dessa i huvudsak bestod av mynt i kvalitet 01.

Härnedan några exempel på mynt som ingår i samlingen, varvid bör märkas, att dessa uteslutande är valda bland rariteter, vars förekomst på marknaden omedelbart bör väcka misstankar: *Norge*, Kristian IV, 4 st. dubbelspecier, 68 st. specier, 22 st. 1/2-specier, 24 st. 1/4-specier och 17 st. 1/8-specier. Fredrik III, dukat 1665, 1/2 dukat utan år, 7 st. dubbelspecier, 71 st. specier, 14 st. 1/2-specier och 5 st. 1/4-specier. Kristian V bl a 1 st. Gyldeulöves-dukat. Kristian VII, bl a piaster 1777 i kval. 01 och 17 st. specier, 14 st. 1/2-specier och 5 st. 1/4-specier. Kristian VII, bl a piaster 1777 i kval. 01 och 17 st. specier. Från och med Karl XIV Johan var Norge-samlingen i stort sett komplett, förutom något ytterst sällsynt mynt, t ex 1/2 specie 1835 med stjärna. *Danmark*: många guldmynt i valörerna 5, 4, 2 och 1 dukat. I övrigt kan nämnas silvergyllan 1522, Fredrik II speciedaler, Fredrik III dubbelspecie och specie från ärkebiskopsdömet Bremen-Verden, Kristian IV dubbelspecie 1597, 1600 samt fyrdubbelspecie 1624. *Sverige*:

Statens Järnvägar 125 år

SJ har med klang och jubel firat sitt 125-årsjubileum denna sommar, inledd med en stor "tågparad" i Stockholm, därefter på flera andra ställen, utställningar, medaljutgivning m m. Järnvägmuseet i Gävle har självfallet särskilt varit i elden, men även t ex Postmuseum i Stockholm har ordnat en särskild utställning som pågår t o m 6 september.

I en tidskrift som MYNTKON-TAKT är det medaljutgivningen som intresserar oss mest. Interna-

tionellt sett föreligger ett stort intresse för medaljer och polletter med "transportation motifs" och här finns mycket att hämta i vårt land, alltifrån bruken och gruvorna till SJ. Sistnämnda har, sedan man började bygga statliga järnvägar i Sverige (1855, med första bansträckan öppnad 1856), utgivit många medaljer – den första kom under Karl XV:s regering, då västra stambanan invigdes 1862 (Hildebrand, Carl XV nr 10). Enskilda har också hedrats, främst givetvis arbetets store ledare, översten och friherren Nils Ericson (Hyckert, Num. Medd. 17, del 2 s 163), uppfinnaren John Ericssons broder, och i senare tid också de anonyma rallarna genom Nils Olssons medalj 1955, en av de vinnande bidragen till tävlingen över fritt ämne detta år.

Den nu tillkomna medaljen anknyter alltså till en lång tradition. Dess utgivare är SJ:s centralförvaltning och präglings ombesörjare av AB Sporrang. Modellerna är utförda av Léo Holmgren. Den finns i två format, 60 och 40 mm, det senare reserverat för silver och guld (18 karat) om resp 48 och 57 g vikt.

Åtsida: Konungarna Oscar I:s och Carl XVI Gustafs mot varandra vända halsbilder i profil, över dem de tre kronorna, till vänster under den förre årtalet 1856 samt längs kanten motsols OSCAR I, till höger under den senare årtalet 1981 och motsols längs kanten CARL XVI GUSTAF. I mitten korsade lagerkvistaröverlagdamedenrektangulär tavla, på vilken SJ:s emblem, det krönte bevingade hjulet. Nederst konstnärssignaturen Lh i ligatur, nedsänkt.

Frånsida: STATENS JÄRNVÄGAR upptill medsols längs kanten. Guden Mercurius i petasos (bevingad hjälm) och ländkläde sedd framifrån, sittande på ett postament och hållande ett spår med två mot varandra riktade lok, till höger ångdrivet, till vänster elektriskt; under detta till höger en lutad mercuriusstav. Nedtill en avskärning, utformad som en bro; till vänster ovanför denna konstnärssignaturen som på åtsidan.

Randen: stämplrar.

Medaljen är avbildad på vidstående sida.

**NORSKE
MYNTER
KJØPES
K.W. RIIBE**

Stensgt 22 B
OSLO 3 NORGE

många riksdalrar från 1500- och 1600-talet. Som exempel kan nämnas hertig Karl av Södermanland, riksdaler 1597, Karl XI riksdaler 1676. I övrigt innehåller samlingen ett stort antal bättre guld- och silvermynt från England, Holland, Belgien, Frankrike, Italien, Portugal, Spanien och Japan.

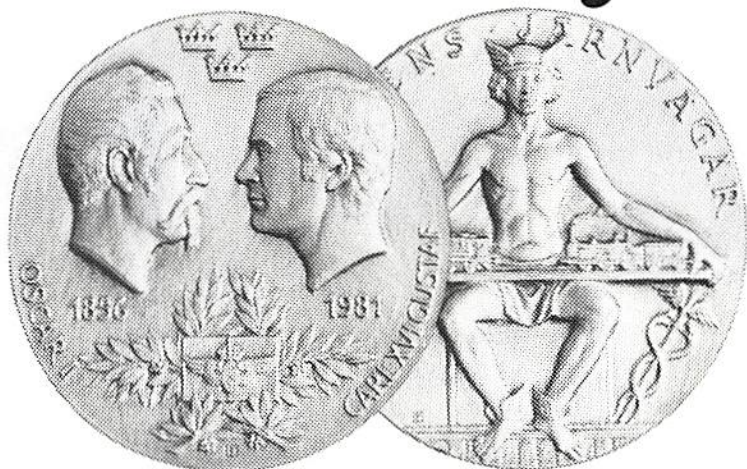
Det finns skäl att anta att delar av samlingen kan komma ut på marknaden då det nu förflutit så lång tid sedan inbrottet skedde. Det är därför viktigt att handlare och samlare som erbjuds mynt som kan misstänkas komma från Helge Reffs samling tar kontakt med B. Ahlström Mynthandel AB, Box 7662, 103 04 STOCKHOLM, tel. 08/14 02 20 och som givetvis även står till tjänst med ytterligare information.

Den som lämnar sådana upplysningar att samlingen kommer tillrätta kan utöver en generös ersättning påräkna ett varmt och uppriktigt tack från en samlare som återfår ett livsverk.

B.A

Bilder i nästa nummer.

Köp jubileumsmedaljen nu!

I hela 125 år har Statens Järnvägar funnits och vad skulle Sverige vara utan sina kära järnvägar? 125 år är en aktningvärd ålder och att fira jubileet med en riktigt kunglig medalj tycker vi är ett bra sätt. Järnvägsmännens fritidsorganisationer får tack vare jubileets medaljförsäljning ett rejält bidrag till sina verksamheter.

Oscar I var med och startade byggandet av våra järnvägar och därför är hans porträtt självskrivet på medaljen. Vår nuvarande kung har visat ett starkt intresse för vår verksamhet varför det är naturligt att han delar plats på medaljens åtsida med sin anfader.

Guden Mercurius som traditionellt är samfärdselns gud dominerar på ett mycket dekorativt sätt framsidan. I sitt knä har guden dels det gamla fina ängloket Prins August och dels ett modernt elektriskt lok.

Den synnerligen skicklige Léo Holmgren, f.d. huvudgravör vid Kungl. Myntverket, har utformat medaljen. Den präglas i *två olika storlekar* och i *begränsad upplaga*.

FAKTA OM MEDALJEN

Skulptör: Léo Holmgren, Stockholm
Utgivare: SJ:s Centralförvaltning
Tillverkare och distributör:
AB Sporröng, Norrtälje

Metaller	Storlek	Vikt	Upplaga
Patinerad brons	60 mm	125 g	2.000 ex
Försilvrad brons	60 mm	125 g	1.500 ex
Förgylld brons	60 mm	125 g	1.000 ex
Kontr. silver	40 mm	50 g	500 ex
Guld 18 karat	40 mm	60 g	100 ex

TILL AB SPORRÖNG, BOX 901, 76100 NORRTÄLJE. TEL. 0176-127 20

Jag beställer SJ:s jubileumsmedalj mot postförskott för leverans 4-6 arbetsveckor efter beställningsdatum:

- _____ ex patinerad brons à 175:- Porto och postförskottsavgift tillkommer.
- _____ ex försilvrad brons à 195:-
- _____ ex förgylld brons à 220:- (32254)
- _____ ex kontr. silver à 430:-
- _____ ex i 18 karats guld à 5.785:- Beställ innan upplagan är slutsåld!

Namn _____

Adress _____

Postadress _____

Datum _____ Namnteckning _____

**AB STOCKHOLMS
AUKTIONSVERK**

KVALITETSAUKTION PÅ MYNT den 3 och 4 oktober 1981

med bland annat
Olov Skötkonung, 3 ex.
Gustav Vasa, daler 1559
Åbo, Mark och 2 öre 1556
Erik XIV, 1 1/2 mark 1552
Hertig Karl, daler 1597
Karl XII, dukat 1718 av Hedlinger
Pommern 2 dukater 1658 o. 1696
Pommern 1/8 taler 1654, XR
Riga, dukat 1673 o. 1701
Fredrik I, dukat 1748/47, ostind. guld
Karl XIII, dukat 1810, Dalarna
Oskar I, 4 dukater 1850

Visning torsdagen den 1 och fredagen den 2 oktober båda dagarna mellan kl 08.30–15.00.

Rikt illustrerad katalog samt slutprislista kan erhållas i vår kundtjänst till ett pris av 30:– eller mot insättande av 40:– (inkl. porto) på vårt postgiro 654-4.

Katalogen utkommer omkring den 25 augusti.

**AB STOCKHOLMS
AUKTIONSVERK**

Jakobsgatan 10, ingång från Gallerian, entré tunnelbanehallen, tel. 08/14 24 40.